

Kartlegging av branninsekter ved Storrundhåen i Femundsmarka 2024

Stefan Olberg

Kartlegging av branninsekter ved Storrundhåen i Femundsmarka 2024

Forfatter: Stefan Olberg

Publisert: 30.01.2025

Antall sider: 10 sider

Publiseringstype: PDF med aktive lenker

Oppdragsgiver: Nasjonalparkstyret for Femundsmarka og Gutulia, samt Statsforvalteren i Trøndelag

Tilgjengelighet: Dokumentet er offentlig tilgjengelig

Rapporten refereres som: Olberg, S. 2025. Kartlegging av branninsekter ved Storrundhåen i Femundsmarka 2024. Biofokus rapport 2025-019. Stiftelsen Biofokus. Oslo.

Forsidebilder: Montering av vindusfeller / Malaisetelt / Fangsten i en vindusfelle / *Sphaeriestes stockmanni* / *Sphaeriestes bimaculatus*. Foto: Sindre Valan, Tore Stengrundet og Stefan Olberg.

Biofokus rapport 2025–019

ISSN 1504-6370

ISBN 978-82-8449-472-2

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
www.biofokus.no

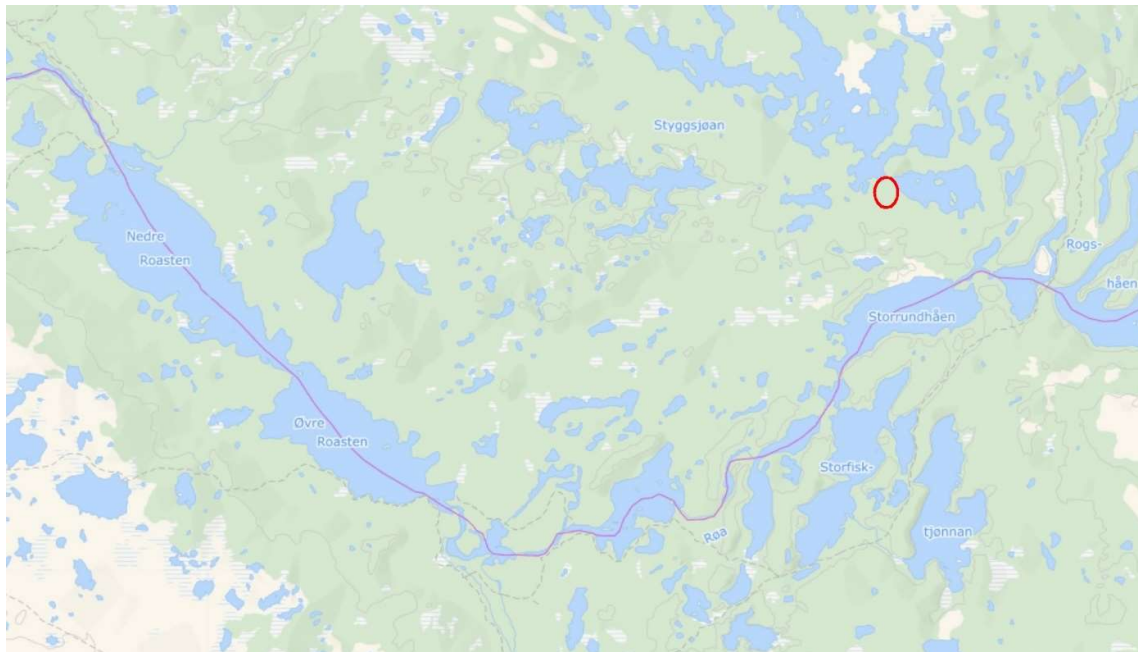
Innhold

1	Innledning	4
2	Metode	4
3	Resultater.....	6
4	Diskusjon	9
5	Referanser	10

1 Innledning

Sommeren 2021 brant et stort skogområde beliggende nord for Storrundhåen i Femundsmarka. Området består av skrinne furu-urskog på blokkmark, beliggende omkring 770 meter over havet. Området ble sommeren 2023 undersøkt ved hjelp av insektfeller for å få mer informasjon om hvilke insektarter som kan påtreffes i brent furu-urskog beliggende såpass høyt over havet. Noen svært interessante skogbranntilknyttede arter dukket opp i disse insektfellene i 2023, deriblant de sterkt truede billene furuhettebille (*Stephanopachys linearis*) og nebbillen *Sphaeriestes stockmanni*, samt den sårbare brannbarktege (*Aradus lugubris*) (Olberg 2024a). Ettersom slike feller bare fanger opp deler av det artsmangfoldet som faktisk finnes i et område, var det ønskelig å foreta en ny undersøkelse innenfor det samme brannfeltet. Søknad om midler ble innvilget av Statsforvalteren i Trøndelag.

Figur 1. Kart som viser hvor insektfellene var plassert (rød ring) i Femundsmarka nasjonalpark.

2 Metode

Som i 2023, så ble det i 2024 brukt tre forskjellige typer insektfeller for å forsøke å påvise et variert utvalg av interessante insektarter (Olberg 2024a) i et nylig brent område nord for Storrundhåen. Sindre Kolstad Valan, nasjonalparkforvalter i Femundsmarka og Gutulia, og Tore Stengrundet, fjellopsyn i Engerdal fjellstyre, utførte feltarbeidet, og satte ut to malaisetelt (Figur 2), 16 vindusfeller (Figur 3) og 5 fallfeller 25. mai 2024. Fellene ble plassert omkring 500 m lengre nord enn der de var plassert i 2023. Fellene ble tømt tre ganger i løpet av sommeren og ble tatt ned 5. september 2024. Det ble ikke lett manuelt etter insekter innenfor brannfeltet. Sortering av fellematerialet og artsbestemmelsen av billene og enkelte andre arter ble utført av Stefan Olberg, mens Kjell Magne Olsen og Ole Lønnve (alle Biofokus) bidro med artsbestemmelse av enkelte insekter utenom billene.

Figur 2. Malaisetelt i brannfeltet sør for Styggsjøan. Foto: Tore Stengrundet.

Figur 3. Oppsett av vindusfeller nord for Storrundhåen. Foto: Sindre Valan.

3 Resultater

Alle fellene fikk stå i fred gjennom hele fangstperioden. Alle innsamlede biller, samt enkelte individer tilhørende andre artsgrupper, ble artsbestemt. Totalt ble 1000 biller samlet inn og artsbestemt, og disse utgjorde 118 forskjellige arter. I tillegg til billene ble 23 arter tilhørende andre insektgrupper artsbestemt. Blant billene ble det registrert seks arter som står oppført på rødlisten (Tabell 1). Blant de få andre artsbestemte insektene ble det påvist én rødlisteart og én art ny for Norge. Nedenfor følger en omtale av de mest interessante artsfunnene.

Figur 4. Kortvingen *Paranopteta inhabilis* (Venstre) og skyggebillen *Mycetochara obscura* (høyre). Foto: Stefan Olberg / Kim Abel.

Kortvingen *Paranopteta inhabilis* (EN) (Figur 4) er kjent under navnet «brannkortvinge» i Sverige, og er i Norge bare kjent fra to funn: For omkring 100 år siden ble den funnet ved Karasjok, og nå nylig ble ett eksemplar påvist i et skogbrannfelt i Nissedal ([Olberg 2024](#)). Arten kan påvises under bark av nylig brent dødved, der den gjerne finnes sammen med et par-tre andre lignende arter. I vindusfellene ble det fanget fire eksemplarer av denne arten.

Skyggebillen *Mycetochara obscura* (VU) (Figur 4) er i første rekke knyttet til hulheter i furu, der larven lever i muld og godt nedbrutt ved. Ett eksemplar ble fanget i et malaisetelt. Arten er kontinentalt utbredt i landet, fra Østfold til Finnmark, og forekommer i all hovedsak i urskognær furuskog.

Ett eksemplar av bjørkevedsoppbille (*Mycetophagus multipunctatus*) (NT) ble fanget i en vindusfelle. Også dette er en kontinental og fortrinnsvis nordlig art som bare er kjent fra urskogsneare skogområder med mye dødved av bjørk, der arten er knyttet til soppinfisert ved. Arten er ikke tidligere påvist i Trøndelag.

Ett eksemplar av nebbillen *Sphaeriestes bimaculatus* (VU) (Figur 5) ble fanget i en vindusfelle. Arten er, i likhet med sin slektning, avhengig av kontinentale naturskoger, men har muligens ikke en så stor preferanse for brent skog. Artens levevis er ufullstendig kjent, men den lever antagelig av sopp eller slimsopp på ved. Arten er ikke tidligere påvist i Trøndelag.

Nebbillen *Sphaeriestes stockmanni* (EN) (Figur 5) er knyttet til brannskadde trær, der den helst utvikles under bark på brent bjørk med soppen beltekullsopp. Arten ble påvist for første gang i Trøndelag i 10 eksemplarer ved kartleggingen i 2023, og fire eksemplarer havnet i vindusfellene i 2024. Det er derfor liten tvil om at denne arten, som er tilknyttet sopp på nylig brent ved, har en god bestand innenfor det undersøkte området.

Hele syv eksemplarer av fuktbillen *Cryptophagus corticinus* (NT) (Figur 6) ble fanget i vindusfellene. Arten er vanskelig å artsbestemme, og uten godt referansemateriale er det nødvendig med sjekk av hannlige genitalier. Arten kan derfor ha blitt oversett i fjorårets undersøkelse. Arten er blant annet knyttet til skogbrann gjennom en forkjærlighet til beltekullsopp på bjørk og andre mikrosopper som foretrekker brent ved, og kan således påvises under brent bjørkebark og på/i soppgegner de første årene etter en brann.

Figur 5. Nebbillene *Sphaeriestes stockmanni* (venstre) og *Sphaeriestes bimaculatus* (høyre). Foto: Stefan Olberg.

Figur 6. *Cryptophagus corticinus*. Foto: Stefan Olberg.

To eksemplarer av vepsearten liten vedgraver (*Ectemnius guttatus*) (NT) ble påvist i en vindusfelle. Arten er knyttet til stående døde trær, der den lager reir i godt nedbrutt ved og forer larvene med fluer. Funnet er det første fra Trøndelag.

To eksemplarer av den lille nebbtegen *Scoloposcelis obscurella* ble påvist for første gang i Norge i vindusfellene. Arten er ifølge litteraturen knyttet til brann, og påvises gjerne under bark på nylig brent virke av både bartrær og løvtrær i nordre del av Sverige (Wikars 1997). Arten skal være predator på ulike insekter.

Tabell 1. Rødlisterarter (RL) og andre interessante arter påvist nord for Storrundhåen i Femundsmarka nasjonalpark i 2024. # = antall individer. Metode = registreringsmetode, der M = malaisetelt og V = vindusfelle.

Artsgruppe	Art	Norsk navn	RL	#	Metode	Ny for
Biller	<i>Cryptophagus corticinus</i>		NT	7	V	
Biller	<i>Ernobius nigrinus</i>		LC	2	V	Trøndelag
Biller	<i>Mycetophagus multipunctatus</i>	bjørkevedsoppbille	NT	1	V	Trøndelag
Biller	<i>Mycetochara obscura</i>		VU	1	M	
Biller	<i>Paranopleta inhabilis</i>		EN	4	V	Trøndelag
Biller	<i>Sphaeriestes bimaculatus</i>		VU	1	V	Trøndelag
Biller	<i>Sphaeriestes stockmanni</i>		EN	4	V	
Teger	<i>Scoloposcelis obscurella</i>		-	2	V	Norge
Veps	<i>Ectemnius guttatus</i>	liten vedgraver	NT	2	V	Trøndelag

4 Diskusjon

Undersøkelsene i 2023 ([Olberg 2024a](#)) gav nesten dobbelt så mange dyr i fellene som i 2024, og det ble totalt sett påvist noen flere billearter. Noe av årets fellemateriale råtnet og gikk i oppløsning, og dette er nok hovedårsaken til at det ble registrert såpass mange færre individer (og arter) i 2024. 68 av totalt 176 billearter ble påvist i begge sesongene, og prosenten øker noe hvis arter som ikke er knyttet til død ved eller brann fjernes. Undersøkelsene i 2024 gav altså 47 nye billearter for området, til tross for at bare halvparten så mange individer ble samlet inn sammenlignet med året før.

Det ble i forrige rapport spådd at ytterligere rødlistearter ville dukke opp ved en ny undersøkelse i det brente området nord for Storrundhåen, og den spådommen slo til. Antall påviste rødlistearter de to årene var ganske likt, men interessant nok var det bare én av rødlisteartene (*Sphaeriestes stockmanni*) som ble påvist begge årene. Årsaken til forskjellene gjenspeiles neppe i store endringer i artssammensetningene innenfor brannfeltet, selv om det nok har vært noen endringer, men i hovedsak skyldes det at en del billearter i liten grad fanges opp i slike undersøkelser. Arter med store populasjoner i området, eller arter med et høyt aktivitetsnivå, har selvfølgelig større sannsynlighet for å havne i en passivt-fangende felle. Rødlistearter er ofte fåtallige, kan ha et noe gjemt levevis eller en kort aktivitetsperiode som fører til at det skal mer innsats til for å påvise dem.

Undersøkelsene i den nylig brente furu-urskogen nord for Storrundhåen har i de to årene gitt funn av 9 billearter, én tege og én veps oppført på rødlisten, samt at en branntilknyttet tege er påvist ny for landet. Dette viser at området er svært viktig for flere insekter knyttet til brannpåvirket skog, med funn av noen svært krevende arter knyttet til både nylig brent ved, til ulike typer dødved og naturskogselementer som hule trær. Den lille kortvingen *Arrhenopeplus tesserulae* er antagelig den eneste påviste arten som har en tilknytning til brent bakke. Få påviste bakkelevende brannarter nord for Storrundhåen kan skyldes et nærmest fraværende jordsmonn i undersøkelsesområdet.

Høyden over havet og den relativt nordlige beliggenheten – sammenlignet med brannområdene på Østlandet, er helt klart en begrensende faktor for mange varmekrevende insekter. Mange insekter må ha en varm og lang nok sommer for å kunne klare å gjennomføre utviklingen fra egg til voksent insekt, og for mange arter blir sommeren i fjellskogen i Røros for kort og/eller for kald. Det var derfor størst usikkerhet knyttet til hvilke insekter som faktisk finnes i en såpass høytliggende skog. Resultatene bekrefter at antallet påviste billearter er langt færre enn det som normalt påvises i tilsvarende undersøkelser i furunaturskogene i for eksempel Notodden (se Olberg og Reiso 2021, 2022). I disse undersøkelsene har innsatsen (i form av antall insektfeller) vært noe over halvparten av det den har vært i Femundsmarka, og likevel har antallet påviste billearter vært nær det dobbelte.

Resultatet fra denne undersøkelsen gir nyttige innspill til diskusjonene rundt naturvernbranding i Norge. Hvis våre undersøkelser ikke gav noen funn av branntilknyttede eller brannavhengige arter, ville det være vanskelig å tilråde at Femundsmarka, eller regionen som sådan, prioriteres ved valg av arealer for naturvernbranding. Resultatene er derimot svært oppløftende, med flere sterkt branntilknyttede arter, samt noen krevende dødvedarter som vitner om at naturkvalitetene i og i nærheten av skogbrannområdet er gode. Skal disse rødlistede, brannavhengige artene få styrkede bestander, bør skogbrannaktiviteten økes i og rundt Femundsmarka. I praksis betyr dette at det må gjøres en vurdering i hvert enkelt tilfelle om naturlig oppståtte branner skal få lov til å brenne, og at det ikke går automatisk i å skulle slukke alle skogbranner. En skogbrann i hjertet av Femundsmarka vil i de fleste tilfeller kunne

få lov til å brenne uten aktiv slukking, ettersom brannen normalt sett ikke vil true folk eller bebyggelse, og som følge av de mange brannbarrierene i landskapet. Det må også lages en plan for hvor og når det skal tennes på skogarealer i Femundsmarka. Kontrollerte skogbranner (naturvernbranding) har den fordel at ønskede arealer kan brennes på et ønsket tidspunkt. Så må det gjøres en vurdering av hvor det skal brennes, hvor store arealer som skal brennes, hvor hardt det skal brennes (varighet) og hvor ofte det bør brennes i landskapet. Slike spørsmål har med økonomi å gjøre, men bestemmes også av hva de brannavhengige artene trenger for å klare å øke sine bestander. En ting er i alle fall sikkert, og det er at de påsatte brannene må få lov til å brenne såpass intenst og lenge at det tas livet av en del bjørk og furutrær. Hvis ikke vil ikke brannen skape brent, nylig død ved, og dette er en resurs som mange av de påviste brannartene er helt avhengige av.

5 Referanser

- Artsdatabanken 2021. Norsk rødliste for arter 2021. <https://artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/>
- Artsdatabanken og GBIF Norge 2024. Artskart. <https://artskart.artsdatabanken.no/>
- Olberg, S. og Reiso, S. 2021. Kartlegging av biller i brannpåvirket furuskog i Kongsberg 2020. BioFokus-notat 2021-6. Stiftelsen BioFokus. Oslo. <https://lager.biofokus.no/biofokus-notat/biofokusnotat2021-6.pdf>
- Olberg, S. og Reiso, S. 2022. Rekartlegging av brannflate ved Trettelinatten, Notodden 2022. Biofokus rapport 2022-119. Stiftelsen Biofokus. Oslo. <https://lager.biofokus.no/biofokus-rapport/biofokusrapport2022-119.pdf>
- Olberg, S. 2024a. Kartlegging av branninsekter ved Storrundhåen i Femundsmarka 2023. Biofokus rapport 2024-036. Stiftelsen Biofokus. Oslo. <https://lager.biofokus.no/biofokus-rapport/biofokusrapport2024-036.pdf>
- Olberg, S. 2024b. Rekartlegging av branninsekter ved Hengsvann i Kongsberg. Biofokus-rapport 2024-042. Stiftelsen Biofokus. Oslo. <https://lager.biofokus.no/biofokus-rapport/biofokusrapport2024-042.pdf>
- Olberg, S. 2024b. Kartlegging av insekter i nylig brent skog ved Furunusteren i Nissedal. Biofokus rapport 2023-107. Stiftelsen Biofokus. Oslo. <https://lager.biofokus.no/biofokus-rapport/biofokusrapport2023-107.pdf>
- Reiso, S. og Olberg, S. 2020. Insekter i brannpåvirket lavlandsfuruskog i Notodden. Kartlegging med fokus på biller og skjøtsel. BioFokus-notat 2020-2. Stiftelsen BioFokus. Oslo. <http://lager.biofokus.no/biofokus-notat/biofokusnotat2020-2.pdf>
- Wikars, L.-O. 1997. Brandinsekter i Orsa Finnmark: biologi, utbredning och artbevarande. Ent. Tidskr. 118(4): 155 169.

Biofokus

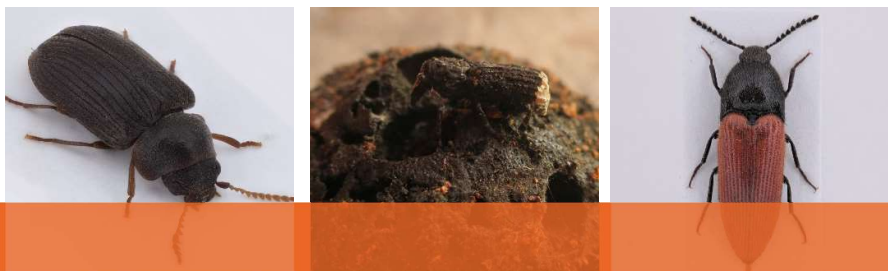
– for et godt kunnskapsgrunnlag

Biofokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. Biofokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. Biofokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. Biofokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir den digitale rapportserien [Biofokus rapport](#).

Biofokus rapport 2025–019
ISSN 1504-6370
ISBN 978-82-8449-472-2

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
biofokus.no